

KLASICIZEM

1. Kazalo

1. Kazalo.....	2
2. Kaj je klasicizem?.....	3
3. Položaj glasbe v družbi.....	4
4. Skladatelji v klasicizmu glede na obdobja.....	5
4.1 Skladatelji na prehodu med barokom in klasicizmom (rojeni pred 1710).....	5
4.2 Zgodnji klasicizem (rojeni med 1710-1730).....	5
4.3 Srednji klasicizem (rojeni med 1730-1750).....	6
4.4 Pozni klasicizem (rojeni med 1750-1770).....	7
4.5 Skladatelji na prehodu med klasicizmom in romantiko (rojeni med 1770- 1800).....	7
5. Dunajska klasika.....	8
5.1 Joseph Haydn (1732-1809).....	8
5.2 Wolfgang Amadeus Mozart (1756-1791).....	9
5.3 Ludwig van Beethoven (1770-1827).....	9
6. Klasicizem na Slovenskem.....	10
6.1 Slovenska filharmonija.....	10
6.1.1 Zgodovina Slovenske filharmonije.....	11
7. Povzetek.....	12
8. Viri.....	13

-Priloga: Delovni list Klasicizem

2. Kaj je klasicizem?

Klasicizem je glasbeni slog v evropski resni glasbi. Kronološko ga okvirno ga umeščamo med letnici Bachove (1750) in Beethovnove smrti (1827), čeprav potekata prehoda iz baroka v klasicizem in iz klasicizma v romantiko dlje časa.

Izraz klasicizem v slovenskem jeziku pogosto dvoumno poimenujemo s splošnejšim pojmom klasika, ki ima več pomenov (od starogrške in rimske umetnosti pa do sinonima resnično, lepo, razumljivo, vzorno; za slog ustaljenih značilnosti neke kulture).

V dobi klasicizma je družbeni razvoj potekal od fevdalizma k meščanstvu, ki se je porajalo kot nov, napredni družbeni sloj in si začelo ustvarjati svoj lastni slog življenja. Ta prehod se je kazal tudi v umetnosti, ki vselej reagira na premike v razvoju človeške družbe. Za razliko od prejšnjih obdobjij, ko je bila umetna posvetna glasba izvajana le v zaprtih krogih premožnejšega sloja, je meščanstvo prineslo demokratizacijo z odpiranjem javnih gledališč in koncertnih dvoran. S pridobitvijo novega občinstva je bilo širšemu krougu ljudi omogočeno aktivno sodelovanje pri oblikovanju nove umetnosti. Prvi javni koncerti so se začeli v Londonu leta 1714, v Parizu leta 1725, na Dunaju pa sredi 18. stoletja.

Klasicizem, ki se nanaša na oživitev antičnih idealov, se je najmočneje izrazil v glasbeni umetnosti, ker so druge (predvsem upodablajoče) umetnosti tovrsten preporod doživele že v renesansi in so se lahko opirale na bogatejšo tradicijo. Glasba antike žal ni ohranjena in zaradi pomanjkanja konkretnih vzgledov je za glasbenike preteklo več časa, kot za tvorce drugih umetniških zvrst.

Glasbo, ki je šele s klasicizmom dosegla razmerje med vsebino in obliko, so skladatelji usmerjali k naravni preprostosti, sproščenosti in optimizmu (približno 80% Mozartove glasbe je napisane v durovi tonaliteti). Tриje stebri tega obdobja so skladatelji Mozart, Haydn in Beethoven, obdobje samo pa je bilo poimenovano šele po Beethovnovi smrti. Ker so vsi delovali tudi na Dunaju, jih označujemo kot dunajske klasike.

Novi življenjski pogledi porajajoče se meščanske družbe, ki jih je v miselnosti združil Rousseau z gesлом »Nazaj k naravi!« so bili med drugim usmerjeni tudi k kulturnemu užitkarstvu. Na vokalnem in vokalno-instrumentalnem področju je izbruhnil odpor proti baročni glasbeni miselnosti, kjer je po vsej Evropi prevladovala italijanska baročna opera z zgodovinskimi in mitološkimi temami. Meščansko občinstvo je že lelo na odrum videti sebe in svoje probleme tudi v kritični luči. Opera, tedaj najpopularnejša glasbena zvrst, je našla nove obraze v operi buffi (Italija), Siengspielu (Nemčija) in v beraški operi (Anglija).

Razvile so se tudi nove glasbene oblike: z razvojem sonatnega stavka godalni kvartet in simfonija; svobodne variacije itd.

3. Položaj glasbe z družbi

Pozno 18. stoletje je bilo čas velikih družbenih nemirov. Stari družbeni res je s francosko revolucijo (1789-1799) doživel odločilni prelom in glasba ni bilo več izključna domena razvajenih plemičev in cerkvenih dostojanstvenikov. Ta korenita družbena sprememba se kaže tudi v poklicni poti štirih velikih klasičnih skladateljev.

Haydn, najstarejši, je večino časa služboval pri eni plemiški družini, ki ga je obravnavala kot cenjenega služabnika. Mozart je začel svojo poklicno pot na podoben način, v službi pri salzburškem nadškofu, ko pa se mu je izmagnila bolje plačana dvorna služba, je odločno poskusil živeti kot svoboden umetnik, kar mu je prineslo osebno svobodo, nikakor pa ne tudi finančne varnosti. Beethoven je bil v podobnem položaju in je užival prijateljstvo in pokroviteljsko več bogatih plemičev, vendar ga ni tako močno zavezovala konvencionalnost 18. stoletja. Zavedal se je vrednosti sebe kot posameznika in njegovi pokrovitelji so se temu podredili, ne pa nasprotno. Bil je eden prvih skladateljev, ki se je osvobodil predstave glasbenika kot služabnika in je ustvarjal silovito, individualistično glasbo, ki jo je sam predstavljal poslušalstvu iz naraščajočega srednjega razreda. Schubert, po rodu je Dunajčan, ni nikoli skušal dobiti stalne

službe. Kot skladatelj je stal že na pragu romantične in pisal glasbo po osebni izbiri, namenjeno ljudem, kakršen je bil sam (imel je majhen krog glasbeno nadarjenih prijateljev). Velik del njegove glasbe – posebno samospevi in komorna glasba – je bil namenjen domačim potrebam in nobene od njegovih simfonij za časa njegovega življenja niso profesionalno izvedli.

4. Skladatelji v klasicizmu glede na obdobja

4.1 Skladatelji na prehodu med barokom in klasicizmom (rojeni pred 1710)

- Lodovico Giustini (1685 - 1743)
- Jean-Baptiste Masse (ok. 1700 - ok. 1756)
- Michel Blavet (1700 - 1768)
- Johan Agrell (1701 - 1765)
- Jean-Fery Rebel (mlajši) (1701 - 1775)
- Giovanni Battista Sammartini (ok. 1701 - 1775)
- Johann Ernst Eberlin (1702 - 1762)
- Johann Gottlieb Graun (ok. 1702-1771)
- Carl Heinrich Graun (ok. 1703-1759)
- Giovanni Battista Pescetti (ok. 1704 - ok. 1766)
- Baldassare Galuppi (1706 - 1785)
- Georg Reutter mlajši (1708 - 1772)
- Michel Corrette (1709 - 1795)
- Christoph Schaffrath (1709 - 1763)
- Giovanni Battista Pergolesi (1710 - 1736)
- Domenico Alberti (1710 - 1740)
- Thomas Arne (1710 - 1778)
- William Boyce (1711 - 1779)

4.2 Zgodnji klasicizem (rojeni med 1710-1730)

- John Stanley (1712 - 1786)

- Johann Ludwig Krebs (1713 - 1780)
- Per Brant (1714 - 1767)
- Niccolò Jommelli (1714 - 1774)
- Gottfried August Homilius (1714 - 1785)
- Christoph Willibald Gluck (1714 - 1787)
- Carl Philipp Emanuel Bach (1714 - 1788)
- Georg Christoph Wagenseil (1715 - 1777)
- Hinrich Philip Johnsen (1716 - 1779)
- Johann Wenzel Anton Stamitz (1717 - 1757)
- Leopold Mozart (1719 - 1787)
- William Walond (1719 - 1768)
- Johann Philipp Kirnberger (1721 - 1783)
- Sebastián Ramón de Albero y Añaños (1722 - 1756)
- Karl Friedrich Abel (1723 - 1787)
- Armand-Louis Couperin (1727 - 1789)
- Florian Leopold Gassmann (1729 - 1774)
- Giuseppe Sarti (1729 - 1802)
- Antonio Soler (1729 - 1783)

4.3 Srednji klasicizem (rojeni med 1730-1750)

- Joseph Haydn (1732 - 1809)
- François-Joseph Gossec (1734 - 1829)
- Johann Gottfried Eckard (1735 - 1809)
- Johann Christian Bach (1735 - 1782)
- Johann Georg Albrechtsberger (1736 - 1809)
- Michael Haydn (1737 - 1806)
- Karl Ditters von Dittersdorf (1739 - 1799)
- Johann Baptist Vanhal (1739 - 1813)
- André-Ernest-Modeste Grétry (1741 - 1813)
- Andrea Luchesi (1741-1801)
- Giovanni Paisiello (1741 - 1816)
- Luigi Boccherini (1743 - 1805)

- Franz Nikolaus Novotny (1743 - 1773)
- Carl Stamitz (1745 - 1801)
- Leopold Kozeluch (1747 - 1818)
- Joseph Schuster (1748 - 1812)
- Domenico Cimarosa (1749 - 1801)

4.4 Pozni klasicizem (rojeni med 1750-1770)

- Antonio Salieri (1750 - 1825)
- Antonio Rosetti (c1750 - 1792)
- Dmytro Bortniansky (1751 - 1825)
- Muzio Clementi (1752 - 1832)
- Niccolò Antonio Zingarelli (1752 - 1837)
- Vincenzo Righini (1756 - 1812)
- Wolfgang Amadeus Mozart (1756 - 1791)
- Joseph Martin Kraus (1756 - 1792)
- Franziska Danzi Lebrun (1756-1791)
- François Devienne (1759 - 1803)
- Franz Vinzenz Krommer (1759 - 1831)
- Maria Theresa von Paradis (1759 - 1824)
- Luigi Cherubini (1760 - 1842)
- Johann Ladislaus Dussek (1760 - 1812),
- Joseph de Momigny (1762 - 1842)
- Franz Danzi (1763 - 1826)
- Etienne Mehul (1763-1817)
- Simon Mayr (1763 - 1845)
- Franz Xaver Süßmayr (1766 - 1803)
- Wenzel Müller (1767 - 1835)
- Francesco Gnecco (1769 - 1810)

4.5 Skladatelji na prehodu med klasicizmom in romantiko (rojeni med 1770-1800)

- Ludwig van Beethoven (1770-1827)

- Ferdinando Paer (1771 - 1839)
- Johann Nepomuk Hummel (1778 - 1837)
- Fernando Sor (1778 - 1839)
- Anthony Philip Heinrich (1781 - 1861)
- John Field (1782 - 1837)
- Niccolò Paganini (1782 - 1840)
- Daniel Auber (1782 - 1871)
- Louis Spohr (1784 - 1859)
- Pietro Raimondi (1786 - 1853)
- Carl Maria von Weber (1786 - 1826)
- Nicolas Bochsa (1789 - 1856)
- Carl Czerny (1791 - 1857)
- Giacomo Meyerbeer (1791 - 1864)
- Gioacchino Rossini (1792 - 1868)
- Franz Berwald (1796 - 1868)
- Carl Loewe (1796 - 1869)
- Gaetano Donizetti (1797 - 1848)
- Franz Schubert (1797-1828)

5. Dunajska klasika

5.1 Joseph Haydn (1732-1809)

OČE GODALNEGA KVARTETA

Rojen je bil v glasbeni družini. Z 8. leti se je pridružil pevskemu zboru v cerkvi sv. Štefana na Dunaju. Pri 18. letih je zapustil zbor in se začel preživljati s poučevanjem in skladanjem. Na njegovo ustvarjalnost je pomembno vplival knez Eszterhozy pri katerem je 30 let služboval kot dvorni kapelnik. Ko se je upokojil se je preselil na Dunaj in se popolnoma predal skladanju.

Napisal je več kot:

- več kot 50 sonat za klavir in druge instrumente

- več kot 77 godalnih kvartetov
- več kot 100 simfonij
- koncerte
- opere
- 2 oratorija (Letni časi, Stvarjenje)

5.2 Wolfgang Amadeus Mozart (1756-1791)

Pri 6. letih je napisal prve skladbe, pri 11. pa prvo opero, s 13. leti pa je postal koncertni mojster v orkestru salzburškega nadškofa. Po mamini smrti se je preselil na Dunaj, kjer je služboval kot dvorni glasbenik in svobodni umetnik. Umrl je star komaj 35 let. (Pisal je predvsem opere.)

Dela:

- Bastien in Bastiena (1. opera)
- Don Giovanni
- Figarova svatba
- Čarobna piščal
- Beg iz Seraja
- tudi godalno kvarteti, maše,...

5.3 Ludwig van Beethoven (1770-1827)

Rodil se je v Bonnu v Nemčijo. Na očetovo željo se je zelo zgodaj začel ukvarjati z glasbo, ki mu je tedaj prinašala več trpljenja kot radosti. S 17. leti je odšel na Dunaj, kjer se je spoznal z Mozartom. Pri 32. letih je oglušel a je še vedno pisal skladbe. (Pisal je predvsem simfonije.)

Dela:

- 9 simfonij:
- ~3. Eroica
- ~5. Usodna
- ~6. Pastoralna
- ~9. Oda radosti (evropska himna)

6. Klasicizem na Slovenskem

Skladatelji so na Slovenskem ustvarjali po vzoru tujih umetnikov. Pomembna pridobitev je bila ustanovitev

FILHARMONIČNE DRUŽBE v Ljubljani (1794). Družba je slovenskim poslušalcem približala glasbo evropskih središč. Pripejala je koncerte in operne predstave, imela pa je tudi svojo glasbeno šolo. Vodja družbe je bil Janez Krstnik-Novak, ki je uglasbil spevoigro Figaro, na Linhartovo komedijo Ta veseli dan ali Matiček se ženi.

Slovenska filharmonija v Ljubljani.

6.1 Slovenska filharmonija

Slovenska filharmonija je osrednja slovenska glasbena ustanova z bogato tradicijo v evropskem merilu. V sezoni 2001-2002 je praznovala 300 letnico svojega obstoja. Pod njenim okriljem deluje Simfonični orkester Slovenske filharmonije in Slovenski komorni zbor. Zgradba Slovenske filharmonije stoji na Kongresnem trgu v Ljubljani.

Filharmonična družba je imela svoje prostore v stavbi *Deželnega gledališča*, ki je bila na mestu današnje Filharmonije. Na pol lesena gledališča stavba z 800 sedeži je bila zgrajena leta 1765 na mestu nekdanje stanovske jahalnice in je bila uničena v požaru leta 1885. Dve leti kasneje je bil razpisani natečaj, do leta 1891 pa so postavili palačo, ki jo je načrtoval arhitekt Adolf Wagner.

6.1.1 Zgodovina

Academia Philharmonicorum Labacensis je naziv stanovskega združenja ljubljanskih glasbenikov v 18. stoletju. Formalno je bila ustanovljena leta 1701 in se je zgledovala po tovrstnih italijanskih akademijah, ki so se pojavljale že od 16. stoletja dalje. V tem združenju so sodelovali tako slovenski kot avstrijski (nemški) člani iz vrst plemstva in meščanskih izobražencev. Gojili so ljubezen do glasbe, posebno pozornost pa so seveda posvečali orkestru, ki je igrал ob deželnih slovesnostih, cerkvenih praznikih in tako dalje. Academia Philharmonicorum je prva predhodnica današnje Slovenske filharmonije.

- Filharmonična družba (ustanovljena leta 1794)
- Glasbena matica (ustanovljena leta 1872)
- Slovenska filharmonija (Glasbene matice) (ustanovljena leta 1908)
- Ljubljanska filharmonija (ustanovljena leta 1934)
- Slovenska filharmonija (ustanovljena leta 1947)

7. Povzetek

KLASICIZEM (1750-1827)

Blišč in veličastje dvorne glasbe je zamenjala glasba v meščanskih salonih.

Značilni elementi nove glasbe so postali:

- skladnost
- enostavnost
- jasnost
- bogata sozvočja

Ustanovili so številna glasbena društva in odpirali koncertne dvorane.

Spreminjati se je začel položaj skladatelja, lahko je postal svobodni umetnik in se prilagajal okusu širšega poslušalstva. Glasbeno znanje in domače muziciranje postaneta del splošnega ugleda.

Glasbene oblike:

- sonata (instrumentalna glasbena oblika za solistična glasbila, sestavljena iz 4 stavkov (hiter, počasen, hiter, hiter))
- godalni kvartet
- simfonija
- koncert (glasbena oblika, nastala v obdobju baroka)

Dunajski klasiki

Mozart, Beethoven, Haydn so se imenovali Dunajski klasiki, ker so delovali na Dunaju v obdobju klasicizma.

Klasicizem na Slovenskem

Skladatelji so na Slovenskem ustvarjali po vzoru tujih umetnikov. Pomembna pridobitev je bila ustanovitev FILHARMONIČNE DRUŽBE v Ljubljani (1794). Družba je slovenskim poslušalcem približala glasbo evropskih središč. Prirejala je koncerte in operne predstave, imela pa je tudi svojo glasbeno šolo. Vodja družbe je bil Janez Krstnik-Novak, ki je uglasbil spevoigro Figaro, na Linhartovo komedijo Ta veseli dan ali Matiček se ženi.

8. Viri

- Michels Ulrich. 2002. Glasbeni atlas. Ljubljana: DZS.
- Enciklopedija Slovenije, 5. zvezek. 1991. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Bedina Katarina, Duh-Martin Monika, Kumer Zmaga. 1981. Leksikon Cankarjeve založbe-glasba. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Matthews-Wade Max, Thompson Wendy. 2006. Ilustrirana enciklopedija glasbil in velikih skladateljev. Ljubljana: Založba Modrijan.
- <http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/e/ec/SlovenskaFilharmonija.JPG/300px-SlovenskaFilharmonija.JPG> [20. oktober 2007]

